

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

DRAMATIESE KUNSTE

NOVEMBER 2015

MEMORANDUM

PUNTE: 150

Hierdie memorandum bestaan uit 36 bladsye.

ALGEMENE NOTAS AAN DIE HOOFNASIENER

1. Skryf kort opmerkings en gee redes waarom 'n punt opwaarts of afwaarts aangepas is indien die memorandum nie 'n duidelik riglyn gee nie en jy jou eie diskresie moet gebruik.
2. Maak duidelik merkies om aan te dui dat die leerpunt behaal is.
3. Raak aktief by die antwoord betrokke.
4. In gevalle waar 'n kandidaat meer as die voorgestelde aantal woorde geskryf het, moet nie penaliseer nie (bv. opstelvraag).
5. Die memorandumbesprekingsforum kan nie genoegsaam alle antwoorde voorspel nie. Provinsiale nasieners moet dit in ag neem en oop wees vir kandidate se antwoorde. Maak seker dat verskillende onderrigstyle nie die kandidaat benadeel nie.
6. Gebruik die eerste dag om die kwaliteit en kwantiteit van die bewyse in die memorandum te evalueer.
7. Standaardiseer die vereiste antwoorde en vind gemeenskaplike definisies en begrippe.
8. Maak seker dat die kandidate se antwoorde ooreenstem met die KABV-dokument se Breë Onderwerpe en Onderwerpe.
9. Hoofnasieners moet rubrieke met nasieners fasiliteer. Gebruik die vlakbeskrywings van Dramatiese Kunste om die nasienwerk te lei.
10. Hoofnasieners moet beplan en gereeld vergader om seker te maak dat nasienwerk gestandaardiseer is.
11. Woorde wat in vetdruk gegee word, is vir maklike verwysing gegee.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Hierdie vraestel bestaan uit VIER afdelings:
AFDELING A: 20 ^{ste} -eeuse Teaterbewegings	(30 punte)
AFDELING B: Suid-Afrikaanse Teater: 1960–1994	(40 punte)
AFDELING C: Suid-Afrikaanse Teater: Ná 1994 – Kontemporêr	(40 punte)
AFDELING D: Die Geskiedenis van Teater, Praktiese Konsepte, Inhoud en Vaardighede	(40 punte)

2. **AFDELING A****VRAAG 1 is VERPLIGTEND.**

Verwys na die toneelteks wat jy bestudeer het en die betrokke 20ste-eeuse Teaterbeweging.

EPIESE TEATER

• <i>Caucasian Chalk Circle</i>	Bertolt Brecht
• <i>Kaukasiese Krytsirkel</i>	Vertaling van Bertolt Brecht-toneelteks
• <i>Mother Courage</i>	Bertolt Brecht
• <i>Moeder Courage</i>	Vertaling van Bertolt Brecht-toneelteks
• <i>The Good Person of Szechwan</i>	Bertolt Brecht
• <i>Kanna Hy Kô Hystoe</i>	Adam Small
- OF**

TEATER VAN DIE ABSURDE

• <i>Waiting for Godot</i>	Samuel Beckett
• <i>Afspraak met Godot</i>	Vertaling van Samuel Beckett-toneelteks
• <i>Bagasie</i>	André P Brink
• <i>The Bald Primadonna</i>	Eugene Ionesco
• <i>Die Kaalkop Primadonna</i>	Vertaling van Eugene Ionesco-toneelteks
- OF**

POSTMODERNE TEATER

• <i>Skrapnel</i>	Willem Anker
• <i>Top Girls</i>	Carol Churchill
• <i>Popcorn</i>	Ben Elton
• <i>Buried Child</i>	Sam Shepard

3. **AFDELING B**

Hierdie afdeling bestaan uit DRIE vrae. Beantwoord slegs EEN vraag uit hierdie afdeling.

VRAAG 2: <i>Woza Albert!</i>	Percy Mtwa, Mbongeni Ngema en Barney Simon, OF
VRAAG 3: <i>Sophiatown</i>	Junction Avenue Theatre Company, OF
VRAAG 4: <i>Siener in die Suburbs</i>	PG du Plessis

4. **AFDELING C**

Hierdie afdeling bestaan uit DRIE vrae. Beantwoord slegs EEN vraag uit hierdie afdeling.

VRAAG 5: <i>Nothing but the Truth</i>	John Kani, OF
VRAAG 6: <i>Groundswell</i>	Ian Bruce, OF
VRAAG 7: <i>Mis</i>	Reza de Wet

5. **AFDELING D**

Hierdie afdeling bestaan uit EEN vraag. VRAAG 8 is VERPLIGTEND.

AFDELING A: 20ste-EEUSE TEATERBEWEGINGS**VRAAG 1**

Die kandidaat moet hierdie vraag in die vorm van 'n opstel antwoord en die toneeltekste wat hy/sy bestudeer het, as voorbeeld gebruik: ÓF Teater van die Absurde ÓF Epiese Teater ÓF Postmoderne Teater.

Nota aan nasieners: the volgende is slegs 'n gids van moontlike inhoud wat kanadate kan verskaf. Kandidate moet egter steeds in hulle antwoorde demonstreer dat die vraag, aanhaling en die vier kolpunte ontleed, verstaan en in hulle opstel geïntegreer is.

BESKRYWER	PUNT	DIE KANDIDAAT
Uitstekend	24–30 80–100 A	<ul style="list-style-type: none"> Het 'n duidelike begrip van die aanhaling en kan die toneeltekste en teaterbeweging wat hy/sy bestudeer het, met die aanhaling verbind Kan 'n argument konstrueer wat die waarheid van die aanhaling ondersteun en gebruik konkrete, spesifieke voorbeelde uit die beweging en toneeltekste Bespreek vier van die items in die kollys; kies gepaste punte uit die kollys wat verband hou met die toneeltekste en beweging wat hy/sy bestudeer het Fokus op die verskillende doele van teater en bespreek duidelik hoe die toneeltekste wat bestudeer is, 'n voorbeeld van 'n sekere motivering is Bron, antwoord en inhoud aanwending asook denkprosesse toon buitengewone insig en is uitstekend
Baie goed	21–23 70–79 B	<ul style="list-style-type: none"> Verstaan die aanhaling en kan die toneeltekste en teaterbeweging wat hy/sy bestudeer het, met die aanhaling verbind Konstrueer 'n argument wat die waarheid van die aanhaling ondersteun en gebruik voorbeelde uit die beweging en toneeltekste Bespreek vier van die punte in die kollys en kies gepaste punte uit die kollys wat verband hou met die toneeltekste en beweging wat hy/sy bestudeer het Bron, antwoord en inhoud aanwending asook denkprosesse is goed gemotiveerd
Voldoende	18–20 60–69 C	<ul style="list-style-type: none"> Verwys na die aanhaling en kan die toneeltekste en teaterbeweging wat hy/sy bestudeer het, met die aanhaling verbind Probeer om die waarheid van die aanhaling te ondersteun; gebruik voorbeelde uit die beweging en toneeltekste Bespreek vier van die punte in die kollys en kies gepaste punte uit die kollys wat verband hou met die toneeltekste en beweging wat hy/sy bestudeer het Bron en gememoriseerde inhoud is voldoende gemotiveerd
Bevredigend	15–17 50–59 D	<ul style="list-style-type: none"> Kan direk na die aanhaling verwys, maar is meer geneig om 'n verband af te lei. Bespreek die toneeltekste en teaterbeweging Probeer om die beweging en toneeltekste te verbind Bespreek sommige van die punte in die kollys, en kies sommige punte uit die kollys wat verband hou met die toneeltekste en beweging wat hy/sy bestudeer het Dek meer punte uit die kollys, maar op 'n oppervlakkige wyse Bron en gememoriseerde inhoud is onvoldoende gemotiveerd
Gemiddeld	12–14 40–49 E	<ul style="list-style-type: none"> Lei 'n verband met die aanhaling af, eerder as om dit direk te noem Verduidelik die toneeltekste en teaterbeweging Slaag daarin om sommige voorbeeld(e) van dramateoretici/-praktisyne, toneelstukke of tekste te gee, maar kan dit dikwels nie met die aanhaling verbind nie Gee sommige basiese beskrywings van punte in die kollys maar kan nie die teaterbeweging, toneeltekste en aanhaling betekenisvol verbind nie Maak oor die algemeen breë stellings wat verband hou met vier of meer van die punte in die kollys Gememoriseerde/inhoud-antwoord is minimaal
Elementêr	10–11 30–39 F	<ul style="list-style-type: none"> Is geneig om die aanhaling te ignoreer en bring dit per ongeluk in verband, eerder as doelbewus Hy/Sy beskryf die toneeltekste en teaterbeweging Gee voorbeeld(e) van dramateoretici/-praktisyne, toneelstukke of tekste, maar kan dit gewoonlik nie met die aanhaling verbind nie Gee sommige beskrywings van punte in die kollys, maar kan nie die teaterbeweging, toneeltekste en aanhaling betekenisvol verbind nie Maak oor die algemeen stellings wat met vier of meer van die punte in die kollys verband hou en fokus dikwels in sy/haar antwoord op die intrige Gememoriseerde/inhoud-antwoord is onvoldoende

Swak	0-9 0-29 G	<ul style="list-style-type: none"> • Ignoreer die vraag • Gee sommige beskrywings van die punte in die kollys, maar kan nie die teaterbeweging, toneeltekst en aanhaling verbind nie • Maak stellings wat na sommige van die punte in die kollys verwys • Gememoriseerde/inhoud-antwoord is swak
------	------------------	--

Die volgende is slegs 'n voorbeeld:

EPIESE TEATER

- Bertold Brecht se idees kom van jare se eksperimente en praktiese ervaring met die teater, akteurs en verskeie regisseurs.
- Die basiese konsepte waarop sy teorie gebaseer is, het teen die einde van die 1920's volwassenheid bereik, maar dit was eers in 1930 dat hy die idee van 'n epiese teater beklemtoon het.
- Sy doel was om die gehoor (emosioneel) te distansieer, om hulle in staat te stel om die wêreld waarin hulle leef, duideliker te sien.
- Distansiëring veroorsaak dat die gehoor duideliker sien, eerder as om hulle oortuigings as vanselfsprekend te beskou.
- Die term 'epies' kan misleidend wees. Brecht wou 'n duidelike onderskeid tref tussen wat hy as 'n teater van illusie beskou het en 'Dramatiese Teater' genoem het, en sy Epiese Teater.
- Brecht was dus hewig gekant teen die idee van skynvertoon, wat 'n tipiese kenmerk van Realisme was.
- Hy het beweer dat die 'ou teater' (Realisme) sy waarde verloor het omdat dit die rol van die kyker so ver ondermyn het dat hy/sy niks meer as 'n passiewe toeskouer was nie.
- Hy wou hê dat sy toeskouers wakker moes wees en die teater verlaat met die besef dat hulle die probleme wat in die toneelstuk aangeraak is, moet oorweeg en iets aan hierdie probleme in die werklike lewe moet doen.
- Brecht se hoofdoel was om die 'illusie' of die 'spieël na die werklikheid' ('slice of life') te verwyder wat deur Realisme uitgebeeld en aangebied is.
- Hy het verskeie tegnieke gebruik om dit te doen, wat almal direk daarop gemik is om die gehoor se aandag te vestig op die feit dat hulle in 'n teater is, eerder as om hulle na 'n kammaland van fantasie weg te voer.
- Brecht wou sy gehoor bewus maak van die verskil tussen dit wat hulle op die verhoog sien en die werklikheid.
- Verder wou hy hê dat hulle die toneelstuk as direkte kommentaar op die lewe sien wat bedoel is om op 'n kritiese wyse beskou en beoordeel te word.
- Brecht was egter nooit teen die idee van die teater as 'n bron van genot gekant nie. Hy het eerder gevoel dat genot ook geput kan word uit produktiewe deelname, sodat dit wat gesien word nie alleenlik beoordeel word nie, maar op omstandighede buite die teater toegepas kan word.
- Dit sou volgens Brecht egter nie moontlik wees tensy die toeskouer van die gebeure in die toneelstuk vervreem word nie.
- Hierdie tegniek, wat ook die 'verfremdungseffekt' of vervreemding genoem word, is ontwerp om die gehoor van die aksie op die verhoog te distansieer en om te verseker dat hulle empatie verbreek word, sodat hulle krities sal bly oor die gebeure waarna hulle kyk.
- Om die idee te illustreer: die doel van musiek moet byvoorbeeld nie slegs wees om die betekenis van woorde te versterk nie, maar moet betekenisvolle kommentaar op die aksie wees.

- 'n Voorbeeld hiervan verskyn in *Moeder Courage* waar die ironies bitter woorde van 'n liedjie wat oor die karakter se geleidelike morele agteruitgang handel, doelbewus in 'n soet, sorgelose melodie getoonset is.
- Die onversoenbaarheid van die melodie en die woorde noep die gehoor om oor die ware betekenis van die liedjie na te dink.
- *Kaukasiese Krytsirkel* en *Moeder Courage* het liedjies tussen die tonele wat dikwels vertel wat gaan gebeur voordat dit gebeur (dit verwyder dus die emosionele betrokkenheid van spanning en afwagting) – dit lewer direk kommentaar op die aksie en die verbindende tonele.
- Die vervreemding bied dus stof tot nadenke.
- Anders as in Realisme, was Brecht se verhoogruimte nie spesifiek nie, die geskilderde agtergronde was eerder suggestief as voorstellend, bv. steiers, draaiende verhoë, sigbare pype en bedrading wat deur skerp, wit ligte belig is met toneel- en stelwisseling wat voor die gehoor plaasgevind het.
- Stelle was eenvoudig en simbolies, bv. 'n teken kon 'n hotel voorstel, 'n stuk blou lap kon 'n rivier wees. Musikante was sigbaar en kon op die verhoog bly sit as hulle nie deel van die aksie was nie. Die didaktiese aard van die toneelstuk is versterk deur die gebruik van skyfieprojektors en tegniese toerusting.
- Deur vervreemding poog die dramaturg dus om alles in 'n vars en onbekende lig te wys sodat die gehoor gedwing word om krities te kyk na wat hulle (die gehoor) voorheen as vanselfsprekend aanvaar het. Brecht se teorieë oor die teater was baie anders as die Realiste s'n.
- Een so 'n teorie is gebaseer op die idee dat die teater die aksies wat uitgebeeld word, 'vreemd' moet maak eerder as om aktuele, hedendaagse kwessies op 'n realistiese manier uit te beeld.
- **Historifikasie**, wat verwys na die gebruik van materiaal wat uit ander tye en plekke geneem is, was een manier om vervreemding te behaal, maar in teenstelling met die meer aanvaarde, tradisionele teaterpraktyke wat historiese inhoud op 'n kontemporêre manier uitbeeld, het Brecht beweer dat die dramaturg die 'oudheid' van die gebeure moet beklemtoon deur dit van die hede te skei.
- Dit was volgens hom die dramaturg se plig om die toeskouer aan te moedig om te dink dat, indien hy/sy dieselfde toestande moes beleef as wat in die toneelstuk uitgebeeld word, hy/sy op 'n ander manier sou optree as gevolg van die lesse wat uit die toneelstuk geleer is.
- Die toeskouer sou dan oorweeg wat hy of sy sou doen om 'n positiewe verskil te maak. Met die wete dat verandering wel moontlik is, moet die gehoor dan geïnspireer word om soortgelyke, waardevolle sosiale verbeteringe aan die huidige stand van sake aan te bring.
- Volgens Brecht moet die grootste effek van teater buite die teater plaasvind. Deur die toeskouer aan te moedig om sosiale hervorming in sy/haar gemeenskap of omgewing in te stel, voorkom 'n toneelstuk dat dit passiewe gedrag aanmoedig en kan dit 'n belangriker en nuttiger rol in mense se lewens speel.

TEATER VAN DIE ABSURDE

- Teater van die Absurde, soos dit heel gepas deur Martin Esslin in 1961 benoem is, gee vir die gehoor 'n eksistensialistiese blik op die buitewêreld en forseer die gehoor om hulle eie betekenis te bevraagteken in 'n wêreld waar daar skynbaar geen ware orde of betekenis is nie.
- Die onderliggende oortuiging van hierdie filosofie is dat niks 'n definitiewe, spesifieke of herkenbare bestaan het nie.
- Dit is eerder gegrond op die idee dat mense is wat hulle van hulself maak; hulle word gevorm deur hulle aksies en die keuses wat hulle deur hulle lewens maak.

Karakters

- Volgens die eksistensialiste bestaan karakters bloot in 'n droewige stand van sake eerder as om vaste karakters te wees. Mense is self ook niks nie. Mense, bewus van hulle menslike toestand, bestaan in 'n droewige wêreld sonder betekenis.
- Hulle is dus verlore, deurmekaar en al hulle aksies is dan waardeloos, sinloos, vergeefs en selfs absurd.
- Dramaturge soos Beckett en Ionesco het hierdie pessimistiese uitkyk op die mens se sukkelende bestaan gedeel.
- Absurdite is dus gemoeid met die mens se soeke na betekenis en hulle pogings om sin te maak van hulle sinnelose posisie en om hulle hopelose situasie te aanvaar.
- Ons vind dus dat absurde drama 'n omgewing skep waar mense geïsoleer word.
- Hulle is naragtige karakters wat deur die lewe strompel omdat hulle nie weet wat anders om te doen nie.
- Die karakters bly dikwels bymekaar bloot omdat hulle te bang is om in so 'n onverstaanbare wêreld alleen te wees, bv. Estragon en Vladimir in *Afspraak met Godot*.
- Anders as realisme waar die karakters goed afgerond, vol ontwikkel en sielkundig oortuigend is, het die karakters in die Teater van die Absurde nie identiteit nie en is hulle vervelig, oninteressant en sonder diepte.
- Eerder as om goeie eienskappe te hê, is die karakters vol foute en omdat hulle nie goed afgerond is nie, bly hulle staties en toon geen ontwikkeling nie.
- Hulle kom afstootlik, pateties, miserabel en onbevoeg voor. Hulle is emosioneel leeg en is verteenwoordigers van die menslike toestand soos dit deur die Teater van die Absurde gedefinieer word.
- Die karakters is Absurde toneelstukke verteenwoordig die mensdom, eerder as om 'n poging te wees om 'n 'werklike' persoon op die verhoog te skep.
- Hulle eienskappe word oordryf en die situasies waarin hulle hulself bevind, word meer intens gemaak. Hulle het geen verlede nie en ons word geen aanduiding gegee van wat die toekoms mag inhou nie.
- Absurde dramaturge gebruik karakters om hulle standpunt oor die menslike toestand uit te beeld.
- Beckett se karakters toon 'n onderlinge afhanklikheid terwyl Ionesco se karakters as 'sosiale marionette' beskryf kan word.
- Die karakters word dikwels in pare of groepe voorgestel, soos die dubbel handelinge van Vaudeville of musieksaalkomediante.
- Absurde karakters verskyn dikwels in pare en stel 'n eenheid of aspekte van dieselfde persoon voor en is dus spieëlbeelde van mekaar.

- Die boemelaars in *Afspraak met Godot* is van mekaar afhanklik vir vertroosting, ondersteuning en bowenal betekenis. Hulle het mekaar nodig om te voorkom dat hulle eensame en betekenislose lewens lei. Hulle voel genoodsaak om mekaar te verlaat maar ook terselfdertyd om bymekaar te bly. Hulle oorweeg dit om van mekaar af weg te gaan, maar doen dit nooit nie en hulle onvermoë om mekaar te verlaat is nog 'n aanduiding van die onsekerheid en frustrasie wat hulle voel terwyl hulle op 'n verduideliking vir hulle bestaan wag.
- As 'n gehoor kan ons net toekyk terwyl hulle dieselfde dinge doen en luister terwyl hulle dieselfde dinge sê en die feit aanvaar dat Godot dalk sal kom, of dalk nie.
- Soos hulle is ons vasgevang in 'n wêreld waar ons aksies ons oorlewing bepaal.

Taal en dialoog

- 'n Ander belangrike idee was dat mense nie bevoegde kommunikeerders is nie en doelbewus met mekaar skoor soek deur hulle dialoog om sodoende betekenis aan 'n betekenislose wêreld te gee.
- Taal dien dus as 'n versperring teen kommunikasie, wat die individu dan verder isoleer en spraak selfs meer nutteloos maak.
- Beckett bevraagteken die waarde van taal en glo dat taal die vermoë om te kommunikeer, verloor het.
- Ionesco wys dat pogings tot kommunikasie dikwels van clichés na betekenislose lettergrepe 'disintegreer'.
- In ooreenkoms met die eksistensialistiese idee dat mense geïsoleerd voel in 'n wrede wêreld, fokus Absurde dramaturge dikwels op die onvermoë van taal om die gaping tussen die karakters te oorbrug.
- Taal is onpersoonlik, outomaties en betekenisloos. Kommunikasie tussen karakters kan min wees, of karakters kan oor mekaar praat sonder om mekaar regtig te beïnvloed. Taal se funksie is dan om die onverwagte, die bisarre en die absurde voor te stel.
- Die volgende is voorbeelde van hoe taal in Absurde toneelstukke gebruik kan word:
- Stilte is net so doeltreffend as kommunikasiemiddel as wat die gesproke woord is, byvoorbeeld in *Afspraak met Godot* waar daar lang pouses en stiltes is waarin niks gebeur nie.
- Daar is betekenislose gesprekke en oppervlakkige kommentaar 'uit gewoonte' wat karakters dikwels uiter. Taal kan beskou word as 'n blote ontsnapping uit die verveligheid van die lewe of omdat die stilte onuithoudbaar word.
- Nuwe woorde word geskep om mense se pogings om met mekaar te kommunikeer, uit te beeld. Maar die poging slaag nooit nie.
- Banale alledaagse gesprekke word vermeng met literêre taal, dubbele betekenis, clichés, sleng en herhalings saam met poëtiese taal.
- 'n Herhalende dialoogstyl word gebruik om die sikliese aard van die lewe te beklemtoon.

Temas wat algemeen in Teater van die Absurde-toneeltekste voorkom, ontbloom:

- Die ervaring van tydelikheid en verganklikheid (tyd)
- Die gevoel van die tragiese gesukkel om van mens se eie self bewus te word in die genadelose proses van vernuwing en vernietiging wat met verloop van tyd plaasvind (tyd).
- Die moeilike kommunikasie tussen mense (taal)
- Die nimmereindigende soeke na realiteit in 'n wêreld waarin alles onseker is en die grense tussen drome en wakker wees heeltyd skuif.
- Die tragiese aard van alle liefdesverhoudings en die selfmisleiding van vriendskap.

- Die mens se angs voor totale betekenisloosheid en totale vormloosheid van die heelal en al die gebeure waaruit dit bestaan.
- Die mens is alleen, verlore in 'n wêreld waarin God hom verlaat het.
- Wetenskap en rede is net illusies, die natuur het wraak geneem.

POSTMODERNISME

- Dit is nie 'n genre wat op 'n sekere tydstip begin het nie
- Dit is 'n beweging wat in die middel-1980's ontstaan het.
- Ontwikkel uit die Absurde oogpunt.
- Verwerp die sekerheid van die Moderne Era.
- Bevat geen Groot Narratief of enkele waarheid waardeur die wêreld beskou kan word nie.
- Verwerp die idee dat daar 'n dominante stel oortuigings of 'n netjiese oplossing is.
- 'Vernietig' die 'waarheid'.
- Verwelkom veelvuldige oogpunte, perspektiewe, realiteite
- Sluit in: Kuns, teater, argitektuur, musiek, films, literatuur, mode, TV en ander vorms van uitdrukking
- Leen uit 'n reeks verskillende style
- Verwerp die idee van 'Hoë Kuns' en 'Lae Kuns'
- Verwelkom Avant Garde-(toekomsgerigte denke/aktivistiese) eksperimentele teater
- Skryf nie 'n 'suiwerheid' in kuns voor nie
- Is teen Hoë Kuns gekant
- Bevat nie 'n vaste manier om kuns te skep nie
- Beweeg in die rigting van 'n meer subjektiewe opinie
- Beweer dat kultuur aan elke persoon behoort
- Dekonstrueer ('n manier om idees uitmekaar te haal en weer op 'n nuwe, onderbreekte en deurmekaar manier aangemekaar te las) idees, beelde en konstrukte/konsepte
- Weerspreek idees, beelde en konstrukte/konsepte
- Skryf nie 'n betekenis, standpunt of perspektief voor nie
- Beweer dat elke individuele kyker sy/haar eie unieke betekenis skep
- Weerspieël en vier die mal en chaotiese leefwyse in 'n Populêre kultuur.
- Geniet nonsenskuns, -idees, -konstrukte/-konsepte en -teorieë
- Sien ironie en humor
- Beklemtoon HOE dinge gesien word, eerder as WAT gesien word
- Gebruik pastiche:
 - Tegniek in Visuele Kuns waar verskillende beelde, mediavorms ens. saamgeflans word om een stuk te vorm
 - Verwysings en lae verskillende tekste en beelde
- Metateater/-teks:
 - Herinner die kyker daaraan dat hulle in die teater is
 - Bevat karakters wat uit karakter kan tree en met die gehoor kommunikeer
 - Dit is die kunswerk wat oor homself besin
- Stories/Verhale is:
 - Nelineêr in hulle konstruksie
 - Refleksief
 - Op die periferie, selfs onbelangrik
 - Teorieë of idees
 - Gebroke
 - Oorvleuel met baie standpunte en kontrasterende stemme

- Opvoerings is:
 - Die hooffokus
 - Die hoofproses
 - Nie as 'n teks vasgelê nie, omdat dit uit beelde, klanke en multimedia bestaan
 - Het geen skuldige party nie – niemand is skuldig nie
- Repetisieprosesse is:
 - Geïmproviseer
 - Verander
 - Hersien
 - Op datum gebring
 - Verander deur herhaalde opvoering
- Die gehoor:
 - Is baie belangrik
 - Speel 'n rol
 - Word dikwels by die dialoog betrek
- Toneeltekste:
 - Het nie 'n duidelike begin, middel of einde nie
 - Maak die teks net die beginpunt
 - Het onbeantwoorde vrae
- Tekste (visueel, gehoor, die menslike liggaam, ens.)
 - Kyk na temas of teatertegnieke/-middele
 - Laat die toneelstuk se einde oop
 - Verwelkom die idee dat die gehoor hul eie betekenis skep
 - Vra meer vrae as wat dit beantwoord
 - Bevat visuele beelde en nie-gesproke aksies
 - Dekonstrueer 'n waarheid en aanvaar nie net een realiteit nie
 - Gebruik tyd, ruimte en struktuur om die struktuur van die gedekonstrueerde of gefragmenteerde storie of intrige te eggo
 - Het nie noodwendig werklike mense nie
 - Karakters en mense is bloot 'n voorstelling van gefragmenteerde idees
 - Begin dikwels op 'n realistiese punt, maar ontrafel en die aksie word onwerklik soos wat die toneelstuk ontwikkel

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B: SUID-AFRIKAANSE TEATER: 1960–1994**VRAAG 2: WOZA ALBERT! DEUR PERCY MTWA, MBONGENI NGEMA EN BARNEY SIMON**

- 2.1
- Fisiese beweging
 - Soepelheid en uitdrukkingsvermoë
 - Vermoë om te dans
 - Vermoë om sinvol as 'n paar te werk
 - Improvisasievaardighede
 - Toneelspelvaardighede
 - Vermoë om baie rolle te speel
 - Skep saam visuele beelde
 - Verbeelding om die wêreld van die toneelstuk op 'n amper leë verhoog te skep
 - Skerp denke en liggaam om dit te kan doen
 - Fokus en konsentrasie

Aanvaar enige VIER toepaslike vaardighede.

(4)

- 2.2
- Die akteur moet die bron van sy/haar kreatiwiteit gebruik om die toneelstuk se verskillende karakters te kan speel. Om byvoorbeeld van die karakter Baas Kom, wat outoritêr is, na Bobbejaan, wat onderdanig is, te verander, wat vokale verskeidenheid vereis.
 - Vind 'n eerlike vokale vertolking deur die gebruik van pouses, tempo en klem.
 - Beeld 'n verskeidenheid karakters uit met verskille in ouderdom, geslag, aksent en emosionele toestand.

Aanvaar enige twee stellings wat 'n begrip van die vokale eise op 'n akteur demonstreer, of vier eenvoudige stellings.

(4)

- 2.3
- Beskryf 'n improvisasie-oefening wat die akteurs met karakterisering kan help.
 - Motiveer die gebruik van die oefening om met karakterisering te help.

(4)

- 2.4
- Lokaal/Plek: Kies enige gepaste lokaal/plek by die skool
 - Kostuums: sweetpakkroeke met kaal bolywe/nar-neuse
 - Stel: 2 teekratte/bokse en 'n klererak met 'n oorjas vir Baas Kom en 'n stuk lap wat gebruik kan word as 'n sjaal vir Auntie Dudu en die haarkapper/barbier-winkeltoneel.

1ste opsie: Kandidate moet na al DRIE punte verwys en motiveer. (3 x 2)

2de opsie: Kandidate kan een OF twee punte verwys – dieper kritiese denke moet weerspieël word met gedetailleerde logiese afleidings en verwysings.

(2 x 3)

Sien as 'n geheel na.

Aanvaar enige ander geldige antwoorde.

(6)

- 2.5
- Sien die antwoord as 'n geheel na.
 - Gee 'n algehele punt vir 'n antwoord wat goed geïntegreer is en kennis, begrip en die toepassing van Gestroopte Teater-tegnieke weerspieël.
 - Gebruik die rubriek op die volgende bladsy om die nasienwerk te lei.

BESKRYWER	PUNT	DIE KANDIDAAT
Uitstekend	7–8	<ul style="list-style-type: none"> • Toon uitstekende begrip van Gestroopte Teater-tegnieke en daar is goeie bewyse van die vermoë om dit op 'n produksie toe te pas ten opsigte van die stel, verhoogplasing, toneelspel en die akteur-gehoor-verhouding • Verskaf goed gemotiveerde stellings • Gebruik relevante voorbeelde uit die toneelstuk om dit te ondersteun • Stel was gestroop, kan in enige lokaal opgevoer word, minimale rekwisiete word benodig omdat een rekwisiet multifunksioneel is. Akteurs gebruik liggaam en stem effektief om klank te skep, sodat daar geen behoefte aan ingewikkelde klank- en beligtingseffekte is nie
Goed	5–6	<ul style="list-style-type: none"> • Toon goeie begrip van die gebruik van Gestroopte Teater-tegnieke ten opsigte van stel, verhoogplasing, toneelspel en akteur-gehoor-verhouding • Pas tegnieke van Gestroopte Teater en die produksie toe
Gemiddeld	3–4	<ul style="list-style-type: none"> • Toon basiese begrip van Gestroopte Teater-tegnieke • Maak min melding van toepassing van tegnieke van Gestroopte Teater in die produksie ten opsigte van die stel, verhoogplasing, toneelspel en akteur-gehoor-verhouding
Nie behaal nie	0–2	<ul style="list-style-type: none"> • Toon 'n gebrek aan begrip van Gestroopte Teater-tegnieke • Maak breë stellings, waarvan baie glad nie met die vraag verband hou nie. • Skryf min of niks nie

(8)

- 2.6 Gee punte vir enige vier geldige idees vir die advertering van die toneelstuk, bv.:

- Facebook
- Instagram
- Koerante
- Plakkate
- Mondelings
- Aankondiging/Opvoering van 'n toneel tydens saalbyeenkoms
- Gemeenskapsradiostasie
- Radio
- TV
- Strooibiljette
- WhatsApp
- Twitter
- Snapchat

Aanvaar enige VIER kreatiewe keuses wat innovering en 'n begrip van die advertering van 'n toneelstuk binne 'n skoolkonteks demonstreer.

(4)

- 2.7 Gee punte vir goed gemotiveerde antwoorde wat kritiese denke en kennis van gehore in Suid-Afrika demonstreer. Aanvaar enige standpunt – beide dat dit relevant is of dat dit nie vir hedendaagse gehore relevant is nie. Gebruik die volgende voorgestelde punte en rubriek om met die nasienwerk te help.

Die toneelstuk net so relevant vir hedendaagse gehore as wat dit was toe dit die eerste keer opgevoer is. Alhoewel alle diskriminerende wette afgeskaf is en ons 'n uitstekende konstitusie het, bly armoede en werkstoestande vir baie werkers onveranderd en ons polisie is steeds skuldig aan brutaliteit.

Armoede

Baie mense bly steeds is uiterste armoede en in 2015 is daar steeds mense wat nie toegang tot water, behuising en sanitasiegeriewe het nie. Dit het in baie gebiede tot dienslewingsproteste gelei en het ook al tot xenofobiese aanvalle gelei, omdat mense gedwing word om skaars hulpbronne te deel. Ongelukkig wend baie mense hulle tot geweld om hul woede te uit te druk, soos gesien kan word in vandalisme, plundery en selfs moord op onskuldige mense.

Polisiëring

Daar is steeds 'n wantroue in die polisie met baie gemeenskappe wat die polisie openlik verontagsaam. Korrupsie in die polisiemag dra by tot mense se vrees en agterdog. In baie gevalle gebruik die polisie onnodige krag en brutaliteit, wat tot die dood van burgerlikes lei – bv. Marikana-slagting.

Werkstoestande

Baie mense word geforseer om vir min geld te werk as gevolg van 'n gebrek aan vaardighede en onderrig. Alhoewel om werkersunies namens werkers baklei en die basiese diensvoorwaardes verbeter het, sukkel baie nog as gevolg van die skaarste van werk.

Verwys na die rubriek hieronder wanneer nagesien word:

BESKRYWER	PUNT	DIE KANDIDAAT
Uitstekend	9–10	<ul style="list-style-type: none"> • Toon uitstekende begrip van die toepaslikheid van die toneelstuk vir hedendaagse Suid-Afrikaanse gehore • Dui aan hoe die toneel te alle tye op ons almal van toepassing is • Verstaan die toepaslikheid van die toneelstuk se temas, boodskappe en opvoerstyl • Gee argumente vir die toneelstuk se verlies van toepaslikheid • Bied uitstekende redenering en verduidelik maniere waarop dit tot die gehoor se voordeel kan wees om na 'n opvoering te kyk, beide teatraal en sosiopolities • Skryf 'n goed geïntegreerde antwoord met duidelike redenering en inligting oor die toneelstuk self • Ondersteun sy/haar antwoord • Verbind die sosiopolitieke omgewing van die toneelstuk • Gebruik toepaslike voorbeelde uit die toneelstuk
Baie goed	7–8	<ul style="list-style-type: none"> • Toon 'n goeie begrip van die toneelstuk en die temas, boodskappe en opvoerstyl • Gee redenasies en verduidelik sommige maniere waarop dit tot die gehoor se voordeel sal wees/nie sal wees nie om na 'n opvoering te kyk • Ondersteun die antwoord deur voorbeelde uit die toneelstuk te gebruik.
Gemiddeld	5–6	<ul style="list-style-type: none"> • Verstaan die toneelstuk, en toon, al is dit met foute, redelike begrip van die temas, boodskappe en opvoerstyl • Verwys soms na die toneelstuk en die toepaslikheid (of nie) daarvan • Motiveer nie die antwoord duidelik nie
Elementêr	3–4	<ul style="list-style-type: none"> • Toon 'n swak begrip van die toneelstuk • Kan nie temas, boodskappe of style met die toneelstuk se hedendaagse toepaslikheid verbind of motiveer nie. • Maak breë stellings, waarvan baie nie duidelik met die vraag verbind word nie
Nie behaal nie	0–2	<ul style="list-style-type: none"> • Geen begrip van die toneelstuk of sy temas, boodskappe en opvoerstyl nie • Maak soms onakkurate stellings oor die toneelstuk en gee min of geen redenering oor die toneelstuk se hedendaagse toepaslikheid nie • Skryf min of niks nie

(10)

[40]

VRAAG 3: SOPHIATOWN DEUR THE JUNCTION AVENUE THEATRE COMPANY**3.1 Mamariti:**

- Is 'n sjebeeneienares en verhuur haar huis om haar inkomste uit die sjebeen aan te vul
- Verteenwoordig huiseienaars wat hulle huurders uitbuit deur te veel vir die leefruimte te vra, selfs wanneer huurders geforseer is om kamers te deel.
- Bedryf haar sjebeen onwettig, omdat sy sorghumbier verkoop en haar drank moet wegsteek as die polisie opdaag
- Is 'n ma, nie net vir Lulu en Mingus nie, maar sy is ook 'n moederfiguur vir haar huurders. Al die huurders noem haar Mama
- Is ongeletterd, maar wil hê dat haar dogter, Lulu, ten alle koste onderrig moet word, selfs al voel Lulu dat die onderrig wat sy ontvang minderwaardig is
- Is die hoof van die huishouding en sy is in beheer van besluite wat in haar huis geneem word
- Is 'n baie sterk vrou en verteenwoordig al die vroue wat hulle kinders en huishoudings alleen moes ondersteun
- Bedryf die sjebeen ten spyte van konstante klopjagte deur die polisie, wat haar taatheid en vasberadenheid toon om 'n beter lewe vir haar kinders te skep

Aanvaar enige drie geldige en goed gemotiveerde stellings.

(6)

3.2 Hierdie antwoord is gegrond op die regisseur se benadering en standpunt:

- Veranderinge in gedagtes en emosies word outentiek uitgebeeld deur die akteurs se aksies en reaksies teenoor mekaar – deur die gebruik van gesigsuitdrukking, gebare en vokale verskeidenheid (toon, tempo, volume ens.)
- Die toneel is realisties en moet die illusie van 'n werklike gesprek weerspieël
- Die regisseur moet die akteurs se begrip van die denke en emosies fasiliteer wat die karakters se verhouding op hierdie tydstip in die toneelstuk weerspieël en outentieke reaksies by die akteurs opwek, bv. as Mamariti se woede oor wit mense en Ruth se ongeduld met die verduideliking oor wat dit beteken om Joods te wees.
- Die akteurs moet 'in die oomblik' leef en vokale en fisiese reaksies kan dus van die een opvoering tot die volgende verskil, maar dit moet altyd realisties en waar wees.
- Stanislavski of enige ander teaterpraktisyn se metode kan verskaf word.

Sien as 'n geheel na. Aanvaar enige ander geldige antwoorde wat die vokale en fisiese opvoering verbind met realisme en die regisseursproses wat die opvoering onderskryf. Kandidate moet beide vokale en fisiese reaksies bespreek om volpunte te verdien.

(6)

3.3 Jakes is veeltalig, want:

- Dit is nodig vir oorlewing; Sophiatown is 'n multikulturele township.
- As 'n joernalis moes Jakes die verskillende tale ken om met die mense in hulle eie taal te kan kommunikeer en hul vertrouwe te kan wen.
- Die plek is ook vol bendes uit verskillende kulturele agtergronde en hulle het hulle eie taal – Tsotsitaal – ontwikkel, wat 'n vermenging van die Afrikatale, Afrikaans en straatslêng is wat hulle gebruik om vir die polisie te skuil. Jakes, as 'n skrywer, moes dit weet, omdat hy met mense van verskillende bendes onderhoude gevoer het.

Aanvaar een goed gemotiveerde stelling.

(2)

3.4 Sophiatown, die plek:

- Was lewendig en multikultureel
- Was die tuiste van mense uit verskillende kulturele agtergronde en verskeie ouderdomsgroepe wat met mekaar oor die weg gekom het en wat gewillig was om oor ander kulture as hul eie te leer
- Het mense gehad wat verdraagsaam teenoor mekaar was
- Demonstreer die verskillende rasse-groepe wat in harmonie saamwoon: wit Boheme, Indiese handelaars en Chinese, ensovoorts.

Sophiatown, die toneelstuk:

- Mamariti wil graag meer van Ruth weet. Sy vra Ruth was 'n 'Jewish' is.
- Die konsep van identiteit word uitgelig.
- Ruth, wat wit en Joods en aanvanklik 'n vreemdeling in Sophiatown is, leer meer van die mense saam met wie sy bly. Sy leer byvoorbeeld Tsotsitaal.

Beide 'Softown' die plek en die toneelstuk weerspieël 'n 'splinternuwe generasie' waar al die kulture ontmoet en mekaar leer ken in 'n andersins verdeelde Suid-Afrika.

Aanvaar enige ander geldige en geskikte antwoorde. Kandidate kan na beide die toneel in Bron A en na die toneelstuk as 'n geheel verwys.

Gee 3 punte vir plek en 3 punte vir toneelstuk.

(6)

3.5 Voeg by:

- Die titel van die toneelstuk
- Lokaal
- Datums van opvoerings
- Die regisseur
- Name van akteurs
- Kontakpersoon vir besprekings
- Computicket
- Webtickets

Verwyder:

- Naam van tydskrif
- Spotprent
- Opskrifte wat op die voorblad geskryf is
- Prys
- Datum

Aanvaar enige VIER ander geskikte idees van kandidate.

(4)

3.6 Gee punte vir goed gemotiveerde stellings wat 'n begrip van die styl en modes van die 1950's demonstreer.

Mingus:

- Hou daarvan om netjies aan te trek
- Trek volgens die nuutste modeneigings van die 1950's aan
- Vind inspirasie in die Amerikaanse films waarna hy kyk
- Sien homself as een van die hoofsterre, soos Clark Gable, in die Amerikaanse films.

Princess:

- Trek soos haar naam aan
- Hou daarvan om mooi aan te trek en om die nuutste modeneigings na te volg
- Moet haar status as 'n Americans-bendelid se meisie behou
- Laat toe dat Mingus vir haar sorg en haar 'net die beste' geskenke gee, bv. klere, parfuum en juwele

Aanvaar ander goed gemotiveerde antwoorde.

Gee 3 punte vir Mingus en 3 punte vir Princess.

(6)

3.7 Aanvaar ander goed gemotiveerde stellings oor die uitwerking van gedwonge verskuiwings op die mense van Sophiatown en hoe dit in die toneelstuk weergegee word.

Die volgende is slegs 'n riglyn:

- *Sophiatown* die toneelteks is geskryf in die tydperk toe die Nasionalistiese regering aan bewind was.
- Dit gee 'n oorsig oor die apartheidsregering se brutale beleide, houdings en aksies teenoor mense wat nie wit is nie.
- Die apartheidsregering, en die mense wat die regering ondersteun het, het Sophiatown en sy mense gehaat.
- Sophiatown was waar mense in aanvaarding saamgewoon het en hulle verskillende rasse, godsdienste, kulture, ensovoorts gevier het.
- Die Nasionalistiese regering het geglo di is verkeerd en het bedreig gevoel deur die vryheid van die inwoners van Sophiatown.
- Die regering het besluit dat Sophiatown vernietig moet word.
- Die Hervestigingsraad het opdrag gegee dat die grondeienaars van Sophiatown hulle eiendomme moet verkoop.
- Die eienaars het geweier om dit te doen.
- In 1955 het die regering 'n datum vir uitsettings aangekondig
- Dit het die mense kwaad gemaak
- Hulle het op enkele plekke weerstand gebied
- Die regering het vier dae voor die datum wat hulle gegee het, toegeslaan.
- Die karakter Fahfee sê: 'Four days earlier they came and we weren't prepared. There were two thousand G-men lining the street'.
- Die regering wou brutaal wees en het besluit om die uitsettings vroeër as die aangekondigde datum te begin.
- Die regering wou die mense skok sodat hulle hulle nie teen die uitsetting sou verset nie.

- Swaargewapende polisie en die regerings se slopingspanne het in weerwraak en sonder waarskuwing in Sophiatown inbeweeg.
- Mense is deur gewapende polisie uit hulle huise gedwing.
- Stootskrapers het die huise begin sloop.
- Mense is nie kans gegun om hulle besittings op te pak nie.
- Hulle het nie tyd gehad om familie, bure en vriende te groet nie.
- Die skeppers gebruik die toneelteks *Sophiatown* om die pyn, lyding en angs te deel wat die mense gevoel het.
- Die tegniek wat gebruik word, is om deur die karakters te praat. Sommige voorbeelde is:
 - Mamariti wat sê: "I'd rather die. Dump me anywhere, I'd rather die."
 - Jakes wat sê: "This bitterness inside me wells up and chokes. We lost, and Sophiatown is rubble."

Gebruik die rubriek hieronder as riglyn wanneer nagesien word:

BESKRYWER	PUNT	DIE KANDIDAAT
Uitstekend	9–10	<ul style="list-style-type: none"> • Toon deeglike kennis van die geskiedenis van Sophiatown, die toneelstuk en die plek • Toon uitstekende kennis van die effekte van gedwonge verskuiwings op die mense van Sophiatown die plek en in die lewe van die toneelstuk, die intrige, karakters en aksie • Skryf 'n goed geïntegreerde antwoord met duidelike redenasies en inligting oor die toneelstuk • Ondersteun die antwoord en bring die sosiopolitieke omgewing van die toneel in verband deur sinvolle voorbeelde uit die toneelstuk te gebruik
Goed	7–8	<ul style="list-style-type: none"> • Toon deeglike kennis van die geskiedenis van Sophiatown, die toneelstuk en die plek • Toon kennis van die rol van gedwonge verskuiwings op die lewens van die mense van Sophiatown en die lewe van die toneelstuk • Skryf 'n duidelike antwoord en deeglike inligting oor die toneelstuk self • Ondersteun die antwoord • Gebruik gepaste voorbeelde uit die toneelstuk
Gemiddeld	5–6	<ul style="list-style-type: none"> • Toon 'n mate van begrip vir die geskiedenis van Sophiatown • Antwoord het heelwat foute • Verwys na die toneelstuk en die toepaslikheid daarvan, of nie • Motiveer nie die antwoorde duidelik nie
Elementêr	3–4	<ul style="list-style-type: none"> • Toon min begrip vir die toneelstuk • Maak breë stellings, waarvan baie nie duidelik met die vraag verband hou nie
Nie behaal nie	0–2	<ul style="list-style-type: none"> • Toon geen begrip van die toneelstuk nie • Maak onakkurate stellings oor die toneelstuk en die plek • Skryf min of niks nie

(10)
[40]

VRAAG 4: SIENER IN DIE SUBURBS DEUR PG DU PLESSIS

- 4.1 A is Jakes
B is Tiemie (2)

- 4.2
- Jakes en Tiemie is in 'n spanningsvolle, konfliktevolle, dominerende verhouding
 - Jakes staan dreigend oor Tiemie
 - Jakes gryp Tiemie se hare en trek haar kop agteroor
 - Tiemie kniel weerloos by Jakes se voete
 - Dit dui aan dat Jakes 'n aggressiewe boelie is wat Tiemie wil beheer
 - Jakes wil haar besit asof sy sy besitting is
 - Jakes forseer selfs vir Tiemie om met hom te trou en sy kind te hê

Sien as 'n geheel na en gee punte vir enige goed gemotiveerde gedagtes

- (1 x 4) vir vier basiese, korrekte antwoorde, of
- (2 x 2) vir twee goed gemotiveerde punte (4)

- 4.3 Kandidate kan na die bron verwys of die teks as geheel.

Die realisme van die produksie word weergegee deur:

Kostuum:

- Die kostuums van die karakters is realisties in verhouding tot hulle persoonlikhede
- Jakes dra 'n denimbroek en 'n T-hemp met afgesnyde mou en lyk soos 'n motorfietsryer wat almal om hom intimideer en boelie
- Tiemie dra 'n eenvoudige, dog elegante rokkie en 'n serp
- Tiemie probeer haar omstandighede verbeter deur modieus en op 'n meer gesofistikeerde manier aan te trek
- Tiemie wil respek by haar werksplek verdien

Stel:

- Die produksie gebruik ook 'n realistiese stel
- Venster en deure skep die agtergrond van 'n realistiese huis in die suburbs
- 'n Stoel wat op die stoep staan, rek die illusie selfs verder

Kandidate kan verwys na enige ander aspek van realisme.

Sien as 'n geheel na. Gee punte vir goed gemotiveerde antwoorde wat beide kostuum en stel insluit. (6)

- 4.4 Kandidate kan na die bron verwys of die teks as geheel.

Kandidate kan enige goed gemotiveerde klankeffekte voorstel, maar dit moet realisties wees en by beide die omgewing en die intrige pas:

- Jakes se motorfiets dra by tot die realistiese effek van 'n tipiese voorstedelike omgewing. Dit dra ook by tot die idee dat Jakes kras, intimiderend en 'n boelie is
- 'n Radio wat in die agtergrond speel skep die gevoel van 'n tipiese huishouding in die suburbs met musiek en kommentaar wat 'n aanduiding is van die omgewing en van die tyd, plek en luim van die wêreld daarbuite op hierdie klimakspunt in die toneelstuk

- Rasende enjins en ander meganiese klanke terwyl Tjokkie aan sy motor werk ondersteun die opbou van dramatiese spanning in die toneel
- Deure en hekke wat oop- en toemaak dui die kom en gaan van die mense, beide in die huis en die res van die 'suburb', aan en skep 'n groter wêreld
- 'n Verskeidenheid ander tipies voorstedelike klanke: honde wat blaf, kinders wat speel, mense wat skree, ens. dra by tot die realistiese aard van die toneelstuk

Aanvaar drie goed gemotiveerde punte. (6)

- 4.5.1
- Tjokkie voel dat Tiemie haar geleentheid om uit die kloue van 'n lewe in die suburbs vermors het deur met Jakes se kind swanger te raak
 - Sy sal nou met Jakes moet trou en geforseer word om soos Ma te word en in die suburbs vasgevang te wees (2)

- 4.5.2
- Tjokkie dink Tiemie is beide mooi en intelligent
 - Sy het al die nodige eienskappe om uit die suburbs te ontsnap waarin die res van hulle vasgevang is (2)

- 4.6 Hierdie antwoord is gegrond op die regisseur se benadering en standpunt:
- Veranderinge in denke en emosies word effektief en eerlik deur die akteurs se aksies en reaksies op mekaar weerspieël, beide:
 - fisies (gesigsuitdrukking, gebare en beweging)
 - vokale (toon, tempo, volume ens.) verskeidenheid.
 - Die toneel is realisties en moet die illusie van 'n werklike gesprek weerspieël
 - Die regisseur moet die akteur se begrip van die denke en emosies fasiliteer wat in die akteurs se outentieke vokale en fisiese reaksies weerspieël word
 - Die akteur moet 'in die oomblik' leef en vokale en fisiese reaksies kan dus van een opvoering tot die volgende verskil, maar dit moet altyd realisties en waar wees
 - Stanislavski se metode kan by hierdie antwoord ingesluit word.
 - Magiese 'as'
 - Sirkels van aandag
 - Emosionele geheue, ens.

Sien as 'n geheel na. Aanvaar enige ander geldige antwoord wat die vokale en fisiese opvoering verbind met realisme en die regisseursprosesse waarop die opvoering gegrond is. Kandidate moet beide vokale en fisiese reaksies bespreek om volpunte te kan verdien. (6)

- 4.7
- Die herhaling beklemtoon Tiemie se begeerte om raakgesien te word en vir haar identiteit om erken te word
 - Dit ondersteun haar siening dat mense in die suburbs nie erkenning vir hulle bestaan ontvang nie (2)

- 4.8 Gebruik die volgende voorgestelde punte en rubriek om met die nasienwerk te help.
- **Tiemie**
 - Het by Jakes geslaap voordat sy met hom getroud was
 - Is in 'n romantiese verhouding, selfs al is sy nie lief vir hom nie
 - se Calvinistiese en Christelike geloofstelsel vereis dat 'n paartjie slegs gemeenskap mag hê nadat hulle getroud is

- **Ma**
 - se Calvinistiese en Christelike geloofstelsel stipuleer dat 'n ma nie 'n ongebore kind mag aborteer nie
 - Ma het probeer om 'n swangerskap met 'n aborsie te beëindig.
 - Leef 'in sonde' saam met Giel
 - Het 'n fisiese verhouding met hom, sonder dat sy van haar vorige man geskei is en sonder om met Giel getroud te wees
 - Trek 'n 'weduweepsioen', maar sy is nie seker dat haar vorige man werklik dood is nie
- **Jakes**
 - Slaap by Tiemie, en probeer haar selfs swanger maak voordat hy bereid is om met haar te trou
 - Mishandel Tiemie mondelings, fisies en emosioneel terwyl hy veronderstel is om haar te eer en te respekteer
 - Hy mishandel haar so erg dat hy vir haar dood verantwoordelik is.
- **Tjokkie**
 - Pleeg selfmoord aan die einde van die toneelstuk
 - Dit kan beskou word as morele agteruitgang in 'n Calvinistiese samelewing, wat streng Christelike reëls toepas. Niemand mag selfmoord pleeg nie; dit word as sonde beskou
- **Giel**
 - Dobbels op perde
 - Hy het nie self vaste werk nie en leef van Ma se weduweepsioen
 - Verlaat Ma eerder as om haar te ondersteun wanneer Tiemie deur Jakes vermoor word en Tjokkie selfmoord pleeg

BESKRYWER	PUNT	DIE KANDIDAAT
Uitstekend	9–10	<ul style="list-style-type: none"> • Toon uitstekende begrip van die toneelstuk en die sosio-ekonomiese omgewing en konteks van <i>Siener in die Suburbs</i> • Gee uitstekende motivering vir die antwoord en verbind die sosio-ekonomiese omgewing van die toneelstuk met die karakters en die morele agteruitgang van die gesin as eenheid • Gebruik toepaslike voorbeelde uit die toneeltekste • Verwys na die aanhaling, toneeltekste en die temas
Goed	7–8	<ul style="list-style-type: none"> • Toon goeie begrip van die toneelstuk en die sosio-ekonomiese omgewing en konteks van <i>Siener in die Suburbs</i> • Gee doeltreffende motivering vir die antwoord en verbind die sosio-ekonomiese omgewing van die toneelstuk met die karakters en die morele agteruitgang van die gesin as eenheid • Gebruik sommige voorbeelde uit die toneeltekste • Verwys na die aanhaling, toneeltekste en die temas
Gemiddeld	5–6	<ul style="list-style-type: none"> • Toon gemiddelde begrip van die toneelstuk en die sosio-ekonomiese omgewing en konteks van <i>Siener in die Suburbs</i> • Verduidelik die omgewing van die toneelstuk en verwys na die karakters maar verbind nie altyd die aanhaling, toneeltekste en tema nie

Elementêr	3–4	<ul style="list-style-type: none">• Toon beperkte begrip van die toneelstuk• Noem die karakters maar maak breë stellings oor die toneelteks
Nie behaal nie	0–2	<ul style="list-style-type: none">• Toon min begrip van die toneelstuk• Noem slegs een of twee karakters, maar dikwels niks meer nie• Verbind nie die antwoord met die aanhaling of tema nie

(10)
[40]**TOTAAL AFDELING B: 40**

AFDELING C: SUID-AFRIKAANSE TEATER: NÁ 1994 – KONTEMPORÊR

Die kandidaat moet slegs EEN vraag in hierdie afdeling beantwoord.

VRAAG 5: *NOTHING BUT THE TRUTH* DEUR JOHN KANI

- 5.1.1
- Die toneelstuk speel in die jaar 2000 af
 - Die plek is Madalastraat 46/New Brighton/Port Elizabeth
- (2)

- 5.1.2 Opsomming:
- Die Makhaya-familie (Sipho Makhaya, Thando (Sipho se dogter) en Mandisa (die dogter van die oorlede Themba)) kom in New Brighton, Port Elizabeth, bymekaar vir die begrafnis van Sipho se broer, Themba, 'n politieke banneling wat in Londen oorlede is
 - Mandisa kon vir die eerste keer in haar lewe by haar familietuiste aan.
 - Soos die storie ontwikkel, leer ons dat Sipho van 'n jong ouderdom af verbitter en seergemaak voel dat soveel van hom af weggeneem is (bv. sy draadbussie, sy baadjie, sy opvoeding, sy werksgeleenthede, sy vrou)
 - Die finale verloëning was toe Themba 'n affair met sy vrou gehad het
 - Die intrige ontwikkel soos wat Sipho geheime en waarhede oor die verlede aan Thando en Mandisa onthul
 - Hy maak uiteindelik vrede met Themba en die onregte uit sy verlede en kan aanbeweeg

Aanvaar ander inligting wat 'n duidelike begrip van die intrige van die toneelstuk toon.

(4)

- 5.1.3 'n Voorbeeld van 'n regisseursnota:
Die titel *Nothing But the Truth* is betekenisvol omdat dit die sentrale tema van waarheid omvat en die gehoor verwys na die konnotasie van 'n hof, waar mens belowe om die waarheid te praat ('the truth, the whole truth and nothing but the truth') wanneer Sipho gekonfronteer word deur vrae wat beantwoord moet word. Die titel lei die gehoor ook na die belangrikheid van die Waarheid- en Versoeningskommissie binne die sosiopolitieke agtergrond van die toneelstuk.

Aanvaar enige goed deurdagte, gepaste antwoorde.

(4)

- 5.2 Die volgende is voorbeelde:
- Aanhaling van John Kani
 - 'n Advertensie van 'n borg
 - Foto's van die akteurs
 - 'n Kort beskrywing van akteurs se loopbane
 - Inligting oor die tegniese span
 - Erkenings
 - Advertensies van toekomstige produksies
 - Foto's van die produksie
 - 'n Interessante voorblad

Kandidate hoef net een item te noem.
Aanvaar ander geldige antwoorde.

(2)

- 5.3 'n Subjektiewe antwoord word vereis. Aanvaar ander geldige, toepaslike en goed gemotiveerde antwoorde.

Die volgende is 'n riglyn:

Die foto beeld die klimaks van die toneelstuk uit waar Sipho die waarheid verklap oor al die geheime wat hy gehou het. Dit is 'n belangrike oomblik in die toneelstuk. Die foto self is baie dramaties/emosiebelaaie en sal die aandag van gehoorlede wat na hierdie opvoering kom kyk, aangryp. Dit sal hulle eie emosies aanvuur en spanningsvolle afwagting skep van die onthullings wat gaan volg.

Sien as 'n geheel na. Volpunte moet gegee word vir enige ander geldige, gepaste en goed gemotiveerde antwoorde.

(4)

- 5.4 Hierdie antwoord is gegrond op die regisseur se benadering en standpunt:

- Veranderinge in denke en emosies word eerlik weerspieël deur die akteurs se aksies en reaksies op mekaar
- Die toneel is realisties en moet die illusie van die konflik in hierdie toneel weerspieël
- Die regisseur moet die akteurs se begrip van die karakters se denke en emosies fasiliteer. Sipho is baie kwaad en emosioneel op hierdie tydstip en dit moet in sy volume, toon en gesigsuitdrukking weergegee word.
- Fisies – Sipho is in 'n posisie van mag en dominerend terwyl hy praat
- Die akteur se vokale en fisiese reaksies kan van een opvoering tot die volgende verskil, maar dit moet altyd realisties en waar wees
- Stanislavski se metode kan by hierdie antwoord ingesluit word.
- Aanvaar kandidate se antwoord wat veranderinge in tempo, volume, infleksie, gesigsuitdrukking en gebare bespreek

Sien as 'n geheel na. Aanvaar ander geldige antwoorde wat die vokale en fisiese opvoering verbind met realisme en die regisseursprosesse waarop die opvoering gegrond is. Kandidate moet beide vokale en fisiese aspekte bespreek om volpunte te verdien.

(6)

- 5.5 **Kostuums:**

- Die karakter se kostuums is gemaklik en gepas om by die huis te dra.
- Sipho se das is losgemaak en sy deurmekaar voorkoms dra by tot die illusie dat hy by Sky se sjebeen gedrink het, omdat hy gewoonlik 'n netjiese, konserwatiewe man is
- Mandisa dra gemaklike klere met kaal arms, wat 'n gebrek aan respek vir die oorlede Themba toon

Aanvaar ander antwoorde indien die kandidaat die vroulike karakter as Thando OF Mandisa identifiseer en die antwoord goed gemotiveer is.

Stel:

- Die foto stel die leefarea en tuiste van Sipho en Thando voor
- Die kralegordyn is duidelik sigbaar en stel 'n ingang na 'n slaapkamer voor, wat 'n illusie van die werklikheid skep en 'n Afrika-gevoel aan die kamer gee
- Dit is 'n gemaklike, versorgde ruimte, aangedui deur die beblomde kussings op die stoel, die tafel, die prente op die muur en enige ander spesifieke besonderhede
- Die besonderhede van die stel dra by tot die illusie van die werklikheid

Liggaamsposisies:

- Siphon en Mandisa druk woede, ontsteltenis en seer uit deur hul liggaamsposisies
 - Siphon is in 'n posisie van mag en dominerend terwyl hy praat
 - Mandisa klou aan die urn vas met 'n verdedigende gebaar
 - Gesigsuitdrukking weerspieël eerlike en outentieke emosies
- Al hierdie faktore dra tot die realistiese effek by.

Kandidate moet spesifiek na die beeld in Bron A verwys.

Sien as 'n geheel na. Aanvaar ander geldige, goed gemotiveerde antwoorde. (6)

5.6

Gebruik die volgende voorgestelde punte en rubriek om die nasienwerk te lei.

Die gedig weerspieël die temas van waarheid, vergifnis en versoening.

Die kandidaat moet die aspekte van waarheid ontleed wat in die gedig genoem word, soos dat die waarheid:

- Nooit maklik is nie (bv. WVK is 'n moeilike proses)
- Seer is (bv. Siphon en Mandisa se pyn)
- Nooit eenvoudig is nie (bv. vrae oor vaderskap)
- Nie altyd geregverdig kan word nie (WVK-sake, Siphon se woede)
- Nie al die antwoorde gee nie (bv. al die geheime)
- Nie altyd die skuld wegvat nie (Themba se skuld aan die affaer)

Verbind die aspekte hierbo met:

- Siphon, die familie, die WVK en enige ander aspekte van die toneelstuk.
- Die ingewikkeldheid van vryheid as 'n tema in die toneelstuk kan verbind word met die tema van waarheid as 'n gevolg van die onthulling van die waarheid.
- Die vryheid van die Nuwe Suid-Afrikaanse konteks kan bespreek word.
- Die idees van vergifnis en versoening (persoonlik, sosiaal, polities) kan ook genoem word as 'n integrale deel van die prosesse van vergifnis as 'n manier om vryheid te vind:
 - Persoonlik: (bv. Siphon), binne die familie (enige verhoudings kan hier genoem word)
 - Binne die gemeenskap: Die WVK, SA-politiek, die skade wat apartheid aangerig het en universele konsepte van amnestie kan genoem word.
 - Die vryheid wat persoonlik, sosiopolities, in die nuwe demokratiese Suid-Afrika en universeel in die menslike toestand gevind word.
- Die gedig kan ook verwys na die karakters en situasies in *Nothing But the Truth*, byvoorbeeld:
 - 'can't erase the past' (bv. Themba se aksies, apartheid)
 - 'or bring a loved one back' (bv. Luvuyo/Themba/Sindiwa)
 - 'doesn't make all that is wrong right' (bv. WVK)
 - 'presents the opportunity to ...' (bv. Siphon se keuses aan die einde van die toneelstuk)
 - 'a chance to make a reality known', 'to no longer possess a dark secret' (bv. Siphon se onthulling van die geheime)
 - 'To put one's heart to rest, for one alone', 'to set you free' (bv. Siphon se katarsis wanneer hy die waarheid konfronteer en die vergifnis).

Daar kan verwys word na Siphon, die familie, Suid-Afrika en enige toepaslike universele kwessies.

Sien as 'n geheel na. Gee erkenning aan ander toepaslike en geldige idees, inligting en opinies oor die gedig, die temas en die toneelstuk as 'n geheel.

BESKRYWER	PUNT	DIE KANDIDAAT
Uitstekend	11-12	Toon uitstekende begrip van die temas van waarheid, versoening en vergifnis in die toneelstuk en in die gedig Skryf 'n goed geïntegreerde bespreking oor die betekenis van beide die temas in die toneelstuk en Kani se keuse om die gedig as 'n emotiewe fokuspunt by die program in te sluit Raak betrokke by die kompleksiteit van die vraag Toon insig in sy/haar antwoord Verwys na die temas van waarheid, versoening en vergifnis in besonderhede Gee gepaste voorbeelde uit die toneelstuk en verwys na die gedig, waar moontlik
Baie goed	9-10	Toon baie goeie begrip van die toneelstuk en die temas van waarheid, versoening en vergifnis en kan ook die gedig in sy/haar antwoord noem Druk duidelike, gedetailleerde kennis van die toneelstuk uit Verwys na die temas van waarheid, versoening en vergifnis in besonderhede Gee gepaste voorbeelde uit die toneelstuk en verwys na die gedig
Goed	7-8	Toon begrip van die temas van waarheid, versoening en vergifnis Verwys na die temas in die toneelstuk, maar doen nie veel meer nie en sal waarskynlik nie in sy/haar antwoord na die gedig verwys nie
Gemiddeld	5-6	Noem slegs een tema op 'n eenvoudige manier Verwys kortliks na die toneelteks of gedig, maar slegs oppervlakkig
Elementêr	3-4	Toon swak kennis van die toneelstuk Verwys nie na die gedig nie Toon geen werklike insig in die vraag nie Skryf baie min
Nie behaal nie	0-2	Toon min of geen kennis van die toneelstuk nie Skryf min of niks nie

(12)
[40]**VRAAG 6: GROUNDSWELL DEUR IAN BRUCE**

- 6.1 Hierdie antwoord is gegrond op die regisseur se benadering en standpunt:
- Veranderinge in denke en emosies word eerlik weerspieël deur die akteurs se aksies en reaksies teenoor mekaar
 - Die toneel is realisties en moet die illusie van 'n werklike gesprek weerspieël.
 - Die regisseur moet die akteurs se begrip van die gedagtes en emosies fasiliteer wat die karakters se verhouding op hierdie tydstip in die toneelstuk weerspieël en outentieke reaksies van die akteurs ontlok deur gebruik van vokale verskeidenheid, gesigsuitdrukkings, gebare en beweging
 - Fisies – Die akteur moet begryp dat Johan baie aggressief is. Sy liggaamstaal, beweging en gebare moet aggressie en intimidasie voorstel
 - Vokale veranderinge moet veranderinge in gedagtes en emosies weerspieël.
 - Die akteur moet kennis neem dat Johan gepaste volume, tempo, toon gebruik om sy woede en aggressie uit te beeld
 - Die akteurs moet 'in die oomblik' leef en vokale en fisiese reaksies kan dus van een opvoering tot 'n volgende verskil, maar sal altyd realisties en waar wees
 - Stanislavski se metode kan ook by die antwoord ingesluit word

Sien as 'n geheel na. Aanvaar ander geldige antwoorde wat die vokale en fisiese opvoering verbind met realisme en die regisseursprosesse waarop die opvoering gegrond is. Kandidate moet beide vokaal en fisies bespreek om volpunte te behaal.

(6)

- 6.2
- Johan en Thami bevind hulleself in hierdie gemeenskaplike post-apartheidsruimte na hul vroeëre lewens in Suid-Afrika onder apartheid.

Thami:

- Kom uit 'n voorheen benadeelde gemeenskap
- Thami se vrou by die huis wag op sy finansiële ondersteuning

Johan:

- Was 'n polisieman in Apartheid Suid-Afrika
- Het 'n onduidelike en misterieuse verlede
- Kom uit 'n meer bevoorregte agtergrond as Thami
- Is 'n buitestaander in sy eie gemeenskap

Die kandidaat moet 'n eenvoudige beskrywing van elkeen se agtergrond gee, bv. Thami as 'n tuinier en Johan as 'n oud-polisieman is aanvaarbaar. Die kandidaat moet egter ook verduidelik hoe hierdie agtergronde onversoenbaar is om volpunte te kan behaal.

Aanvaar ander geldige beskrywings van hulle agtergronde. Sien as 'n geheel na.

(4)

- 6.3

Johan:

- Hy is 'n kwaai, aggressiewe en ietwat dreigende man in sy middel 30's
- Hy is haastig om geld te maak en sy lewe in die toekoms te verander
- Hy het geen verlede om na terug te keer nie
- Hy het groot planne vir sy toekoms met diamantkonsessies
- Sy doelwit is om 'n nuwe lewe te begin
- Hy wil Smith oortuig om in sy diamantmynskema te belê

Thami:

- Het 'n gesin wat vir hom by die huis wag
- Is desperaat om sy gesin finansiël te kan ondersteun
- Spanning veroorsaak dat hy inligting van sy gesin weerhou wanneer die konsessie misluk
- Is 'n verantwoordelike karakter wat sy kommer oor Johan se ondeurdagte gedrag uitspreek.
- Mik vir 'n beter lewe deur 'n diamantkonsessie te koop
- Vorm 'n band met Johan omdat hulle 'n gemeenskaplike droom het om 'n diamantkonsessie saam te koop
- Skep die 'perfekte vennootskap' omdat hy saam met Johan planne beraam
- Hy het egter geen plan om Johan by sy toekoms in te sluit nadat hy geld uit die konsessie gemaak het nie. (Thami hoop om 'n plaas te besit en 'n toekoms saam met sy vrou te bou.)
- Skep dramatiese spanning omdat hy sy droom privaat en geheim hou.
- Brief aan sy vrou, waarin hy sy planne deel, onthul die geheim aan die gehoor

Aanvaar ander geldige ontleding van karakter. Gee punte vir verwysings na die toneeltekste. Sien as 'n geheel na en gee erkenning aan enige geldige idees.

(6)

6.4 Die toneelstuk is 'n sielkundige riller:

- Karakter en aksie is geïntegreer
- Die realistiese genre ondersteun die aksie. Die geluid van die mishoring en klankeffekte van die storm buite skep 'n onheilspellende en dreigende agtergrond vir die aksie
- Omgewing: nag, mis, wind – onheilspellend
- Inligting wat weerhou word, dra by tot die misterie van intrige/karakter.
- Waar kom Johan vandaan wanneer hy in die verhoogruimte en die aksie van die toneelstuk verskyn? Onbeantwoorde vraag
- Wat wil Johan bereik deur Smith met 'n mes te dreig? Hom doodmaak? Onbeantwoorde vraag
- Menslike interaksie, veral die onverklaarde of skynbaar ongemotiveerde aksies (byvoorbeeld Johan wat vir Smith met 'n mes dreig) dra by tot die toneelstuk as sielkundige riller
- Die sielkunde van die dreigemente is opwindend vir die gehoor en skep die spanningsvolle dramatiese spanning wat benodig word vir 'n sielkundige riller
- Karakter en situasie dra by tot die spanning
- Karakters is sielkundig realisties
- Voorbeelde uit die toneelstuk en opvoering sal 'n deeglike antwoord en ontleding van die spanning ondersteun

Daar moet erkenning gegee word aan enige poging om 'n sielkundige riller te definieer. Die bogenoemde dien slegs as 'n riglyn. Sien as 'n geheel na en gee punte vir ander geldige, kreatiewe en goed gemotiveerde idees.

(8)

6.5 Daar moet vir enige twee, geldige, goed gemotiveerde redes punte gegee word, bv.:

- Die toneelstuk handel oor gewone mense
- Temas is universeel
- Realisme maak karakters en situasies geloofwaardig
- Belangstelling in die geskiedenis van ons land

(4)

6.6 Gebruik die voorgestelde punte en rubriek om nasienwerk te lei.

- Die kandidaat moet die stelling dat *Groundswell* 'n toneelstuk oor 'smagting en hoop en die blink beloftes van 'n veranderende samelewing' is, bespreek
- Daar moet erkenning gegee word aan verwysings na die aanhaling wanneer hierdie antwoord nagesien word
- Die kandidaat moet spesifiek na TWEE temas in die toneelstuk verwys om sy/haar antwoord te ondersteun

Smagting**Smith:**

- Het deur die gruweldade van Apartheid geleef
- Hy is 'n wit man en sal daarvan hou om as 'n persoon, eerder as 'n lid van 'n sekere rassegroep, te leef
- Hy is afgelê by die werk omdat hy wit is
- Dit het hom diep seergemaak, omdat hy gedurende apartheid skerp teen die Apartheidstelsel gekant was en swart mense wat onderdruk is, aktief ondersteun en beskerm het

- Hy smag sederdien daarna om iewers te behoort

Johan:

- Was 'n instrument vir die apartheidstelsel se brutale wette
- As 'n jong man van skaars 20 jaar is hy geforseer om die townships te patroleer en op die uitkyk te wees vir enige moeilikheid
- Hy het per ongeluk vir Julius Twalo in die donker nag doodgeskiet
- Hy het van toe af gesmag na bevryding

Thami:

- Is gemartel en het as swart man geen regte onder die Apartheidstelsel gehad nie
- Hy smag na 'n stukkie grond van sy eie, waarop hy en sy vrou en kinders in vrede kan leef

Hoop:**Smith:**

- Hoop om betekenis in die laaste 'seisoen' van sy lewe te vind

Johan:

- Hoop dat sy vriendskap met Thami hom die bevryding sal gee waarna hy smag

Thami:

- Hoop dat hy 'n diamantkonsessie kan koop om geld te maak om 'n plaas te koop

BESKRYWER	PUNT	DIE KANDIDAAT
Uitstekend	11-12	<ul style="list-style-type: none"> • Bespreek die stelling op 'n deeglike, samehangende wyse • Verwys breedvoerig na die aanhaling en die temas van 'smagting' en hoop en die blink beloftes van 'n veranderende samelewing' in die Nuwe Suid-Afrikaanse konteks van die toneelstuk • Verwys na die vorige lewe van Johan, Smith en Thami en die Suid-Afrikaanse samelewing • Herken die metafoer van blink hoop en diamante • Gee voorbeelde uit die toneelstuk • Toon insig • Lewer kommentaar uit 'n persoonlike oogpunt oor die veranderende samelewing waarin ons woon
Baie goed	9-10	<ul style="list-style-type: none"> • Skryf 'n duidelike en deeglike antwoord op die vraag • Verwys na die aanhaling en die temas van 'smagting en hoop en die blink geloftes van 'n veranderende samelewing' • Verwys na die verlede van Johan en Thami en Smith en die Suid-Afrikaanse samelewing • Gee voorbeelde uit die toneelstuk
Goed	7-8	<ul style="list-style-type: none"> • Beskryf en bespreek die temas van die toneelstuk • Gee sommige verwysings na die stelling • Skryf samehangend in 'n diskursiewe styl
Matig	5-6	<ul style="list-style-type: none"> • Toon begrip van die temas van die toneelstuk • Sal moontlik nie verwys in sy/haar antwoord direk na die vraag nie
Elementêr	3-4	<ul style="list-style-type: none"> • Toon swak kennis van die toneelstuk • Skryf nie oor temas nie • Gee slegs sommige inligting, wat deurmekaar kan wees
Nie behaal nie	0-2	<ul style="list-style-type: none"> • Identifiseer nie die temas nie • Maak foute in die vertolking van die vraag • Skryf min of niks nie

(12)
[40]

VRAAG 7: MIS BY REZA DE WET

7.1 Realisme/Magiese realisme (1)

7.2 A is 'n teater-in-die-rondte/arena teater
B is 'n prosceniumboog (afgeskorte stel)
C is 'n tongverhoog (3)

7.3 Kandidate kan enige van die verhoogtypes kies wat in BRON A aangedui word, maar moet gedetailleerde motiverings met verwysing na die toneeltekste in hulle antwoorde gee.

Die volgende is 'n voorbeeld:

- Die meeste kandidate sal die prosceniumboog kies, omdat die toneeltekste tot 'n sekere mate realisties is
- Die binnewêreld van die huis, as 'n plek, sal die beste weerspieël word deur die afgeskorte stel met sy vier mure
- Die aard van die afgeskorte stel is ook die geskikste vir die aanvanklike realistiese toneelspel wat van die akteurs vereis word
- Die akteurs breek nie deur die vierde muur nie
- Die afgeskorte stel maak variasie in die blokkering van die akteurs moontlik, asook realistiese verskynings en afgaan
- Die afgeskorte stel bied die geleentheid om beligting op te stel
- Die magiese kwaliteit word vasgevang
- Die afgeskorte stel is makliker om te gebruik
- Die afgeskorte stel maak voorsiening vir die tegniese vereistes
- Die afgeskorte stel maak die ophys en laat sak van die slopemmer moontlik
- Die afgeskorte stel fasiliteer die teatrale en verrassing is moontlik op die verhoog
- Die solder sal deur die proscenium weggesteek word (6)

Aanvaar enige drie goed gemotiveerde redes.

Aanvaar enige ander keuse van verhoogtype indien dit goed gemotiveer word.

7.4

- Meisie kan 'n rok en deurgetrapte skoene dra wat die armoede in die Depressie uitbeeld
- Die rok moet oud, verbleik en amper verweer wees om armoede voor te stel
- Die rok kan eenvoudig wees en dit sal ook die feit weerspieël dat sy die meeste van die skoonmaakwerk in die huis doen
- Dit weerspieël die gesin se moeilike ekonomiese situasies
- Aan die einde van die toneelstuk verskyn Meisie in haar wit aannemingsrok wanneer sy saam met Konstabel vertrek
- Dit is 'n simbool van die eng Calvinistiese aard van hulle bestaan
- Die rok simboliseer reinheid en onskuld

Sien as 'n geheel na. Aanvaar enige goed gemotiveerde antwoorde (6)

7.5 Hierdie antwoord is gegrond op die regisseur se benadering en standpunt byvoorbeeld:

- Veranderinge in denke en emosies word eerlik deur die akteur se aksies weerspieël
- Die toneel is realisties en moet die illusie van realiteit weerspieël
- Pouses, klem en veranderinge in toon of volume moet outentiek wees en uit 'n eerlike interpretasie deur die akteurs gemotiveer word. Dit kan van een opvoering tot die volgende verskil
- Die regisseur moet die akteurs se begrip van die denke en emosies fasiliteer
- Die akteur moet 'in die oomblik' leef en altyd realisties en eerlik wees
- Stanislavski se metode kan by die antwoord ingesluit word

In hierdie reëls druk Meisie haar frustrasie met haar daaglikse lewe uit; hoe sy 'n nimmereindigende stryd voer om die huis skoon te hou, maar dat die mure so dun en gekraak is dat die stof net aanhou inkom. Sy is gewalg deur die konstante reuk van mis, asook die konstante teenwoordigheid van vlieë oral. Sy word dan skaam en hartseer as sy vertel dat haar hande eelte het van al die werk. Dit moet in haar fisiese en vokale uitdrukking weerspieël word.

Sien as 'n geheel na. Aanvaar ander geldige antwoorde wat die vokale en fisiese opvoering verbind met realisme en regisseursprosesse waarop die opvoering gegrond is.

(8)

7.6 Die konstabel is fisies blind. Hy is 'n misterieuse figuur. Die feit dat hy 'n blinde polisieman is, bring 'n vreemde, magiese element na die drama. Hy is deel van die onverstaanbare magiese/geheimsinnige en irrasionele donker wêreld. Wanneer hy in 'n harlekyn verander, kan hy sien, omdat hy innerlike verandering meebring. Hy stel verligting voor tussen somber mense in hulle eng vrese en gelowe. Hy dring in die karakters se donker wêreld in en bring vir Meisie lig.

Aanvaar drie goed gemotiveerde punte of ses punte wat kortliks verduidelik.

(6)

7.7 Die volgende is slegs 'n riglyn. Nasieners moet punte gee vir ses punte wat goed gemotiveer is of twaalf punte wat kortliks verduidelik is. Gebruik die voorgestelde punte en rubriek om die nasienwerk te lei.

Realisme:

- *Mis* is eklekties van aard, met ander woorde dit is nie suiwer realisties nie, maar bevat 'n mengelmoes van style
- Die realistiese benadering van die teks in 'n gerusstellende vertrekpunt vir die gehoor
- Die herkenning van die dramatiese vorm (genre) skep 'n bekende vertrekpunt vir die gehoor
- Die gehoor word dan op 'n reis na 'n wêreld van spekulasie en verbeelding geneem (waar elke persoon 'n nar of towenaar binne homself/haarself het en transformasie natuurlik en aanvaarbaar is)
- Die realistiese benadering vertoon dus bloot 'n realistiese oppervlak as 'n struktuurbasis

- Hierdie oppervlakkige realisme moet nie noodwendig aanvaar word as die riglyn waarvolgens die toneelstuk opgevoer moet word nie
- Die toneelstuk lei uiteindelik na die wêreld van magiese realisme (vanaf die realiteit wat werklike situasies uitbeeld) na fantasie, die misterieuse en die magiese. Realisme word magies gemaak deur die onderwerp en die luim

Fantasie:

Die vreemde, magiese klanke skep die gevoel van 'n feëverhaal.

- Sirkusmusiek is effens onrealisties, meganies en het die vreemde magiese klank van 'n draaiorreltjie
- Sagte, klaende en stormwinde skep 'n onheilspellende atmosfeer
- Die blaffende hond herinner die karakters en die gehoor aan dreigende gevaar
- Konstabel se klop aan die deur skep 'n onheilspellende atmosfeer
- Boomtak wat teen die venster krap, skep 'n gevoel van gevaar
- Gabriël se gekreun uit die solder skep ook 'n gevoel van donker, dreigende gevaar

Daar is ook elemente van ikoniese feëverhale soos deur die karakters uitgebeeld:

• **Meisie:**

- Verander in die stereotipiese 'mooi maagd met die wit rok'
- Is 'n Aspoestertjie wat al die werk doen en uiteindelik in 'n pragtige prinses verander
- Is 'n Slapende Skone wat op 'n prins wag om haar uit haar omstandighede te red – Meisie is lief vir rose en prik gereeld haar vinger met 'n naald, net soos in die feëverhaal – amper soos 'n voorafskaduwing van haar dood

• **Konstabel**

- Word beskou as die prins wat Meisie sal red; hy tree ook so op
- Is soortgelyk aan die wolf in Rooikappie; hy sien en ruik beter as ander
- Stel die Fluitspeler van Hamelin voor – hy lei jong meisies uit die dorp uit
- Haal aan die einde van die toneelstuk sy bril af, draai sy baadjie binnekant buite en verander in 'n Pierrot/harlekin

• **Gabriël:**

- Bly al die afgelope sewe jaar in die solder – 'n karakter sal net in 'n feëverhaal in 'n 'toring' bly en onaangeraak wees deur realiteit
- Maak geluide soos iemand wat in 'n toring vasgevang is of geluide wat net 'n karakter in 'n feëverhaal sal maak

• **Ander aardse feëverhaalkarakters:**

- Klein Mannetjie, Meermin, Lang Man, Bebaarde Vrou, Aapmens, Vetste Vrou, Karbonkelman

Ritualistiese elemente:

- Daar is elemente in die teks wat nie suiwer realisties is nie, byvoorbeeld beelde soos die:
 - Slopemmer wat deur die dak uit die solder laat sak en teruggehoos word
 - Sirkusmusiek, -opvoerings en -karakters
 - Die verdwyning van jong meisies op dieselfde tyd elke jaar, die nag voor die eerste dag van die lente
 - Seremoniële aspekte van die Katolieke Kerk (die mis, die wit rok)

Die magiese:

- Konstabel is nie wat hy voorgesien, net soos 'n towenaar
- Hy verander sy voorkoms asof deur towerkuns
- Meisie sien 'n towenaar in die sirkustent en dit kan Konstabel wees
- Op 'n amper magiese wyse bring Konstabel verandering in die lewens van die vroue in die toneelstuk – soos 'n magiese transformasie. Konstabel veroorsaak die hele verandering in Meisie
- 'n Towenaar gebruik leuens, illusie en foppery of sy effekte te skep – Konstabel doen dieselfde wanneer hy oor sy blindheid, sy werk ens. jok
- Soos die towenaar, kom Konstabel uit die skynbaar gevaarlike buitewêreld
- 'n Towenaar hou sy gehoor in vervoering. Konstabel doen dieselfde met die vroue in die toneelstuk met sy storie en sy 'kragte'
- 'n Towenaar skep die illusie van mag, net soos Konstabel met sy 'mag' van skerper sinne
- Die towenaar ('n simboliese Konstabel) en die meisie (sy assistent) fassineer vir Meisie, sy ervaar dit as 'n magiese skouspel waarin speel en realiteit, deur vaardige optiese illusie, in 'n droomwêreld saamsmelt waar die onmoontlike moontlik word

BESKRYWER	PUNT	DIE KANDIDAAT
Uitstekend	11–12	<ul style="list-style-type: none"> • Toon uitstekende begrip van die toneelstuk • Ondersteun die antwoord uitstekend • Verbind die ritualistiese elemente in die toneelstuk met die konteks, karakters en aksie • Verwys breedvoerig na voorbeelde uit die toneeltekste • Verbind met alle aspekte van die vraag
Baie Goed	9–10	<ul style="list-style-type: none"> • Toon goeie begrip van die toneelstuk • Ondersteun die antwoord goed, en verbind die ritualistiese elemente in die toneelstuk met die konteks, karakters en aksie • Verwys na voorbeelde uit die toneeltekste
Goed	7–8	<ul style="list-style-type: none"> • Toon 'n deeglike begrip van die toneelstuk • Ondersteun die antwoorde, verbind die ritualistiese elemente in die toneelstuk met die konteks, karakters en aksie • Gee sommige voorbeelde uit die teks
Matig	5–6	<ul style="list-style-type: none"> • Toon 'n baie beperkte begrip van die toneelstuk • Noem die karakters • Maak breë stellings oor die toneeltekste • Verbind die antwoord gedeeltelik met die aanhaling
Elementêr	3–4	<ul style="list-style-type: none"> • Toon min of geen begrip van die toneeltekste nie • Skryf baie min • Antwoord op 'n deurmekaar manier
Nie behaal nie	0–2	<ul style="list-style-type: none"> • Toon geen begrip van die toneelstuk of die vraag nie • Skryf min of niks nie

(12)
[40]**TOTAAL AFDELING C: 40**

AFDELING D: DIE GESKIEDENIS VAN TEATER, PRAKTIESE KONSEPTE, INHOUD EN VAARDIGHEDE**VRAAG 8**

- 8.1 Hierdie vraag vereis van die kandidaat om sy/haar persoonlike standpunt uit te druk, solank dit goed deur vakinhoud gemotiveer word. Aanvaar ander redelike antwoorde wat dit weerspieël.

Dramatiese opvoerings en rituele seremonies of opvoerings is op die volgende maniere dieselfde:

- Kostuum is 'n belangrike deel van beide
- Daar is spesifieke rolle wat aan akteurs/deelnemers toegeken word
- Hulle volg 'n teks of voorgeskrewe formule
- Gehoorlede is betrokke by die aksie
- Die gebruik van grimering en maskers
- 'n Geselekteerde, spesifieke en kultureel betekenisvolle ruimte word gebruik
- Dit bevat elemente van musiek, sang en dans
- Die toeskouers en hoofakteur voer gechoreografeerde bewegings uit, bv. om in die paadjie af te loop
- Dit is 'n gemeenskaplike ervaring

Aanvaar enige twee gemotiveerde ooreenkomste

(4)

- 8.2 Werkswinkelteater is 'n samewerkende en demokratiese proses deur twee of meer mense om 'n opvoering te skep wat kwessies ondersoek relevant tot hulle lewens.

Byvoorbeeld:

- een punt indien kandidate na die samewerkende en demokratiese proses verwys
- Gee twee punte as die kandidate hulle kennis van werkswinkelteater demonstreer

Aanvaar ander geldige, redelike definisies van werkswinkelteater.

(2)

- 8.3 Die volgende is slegs 'n voorbeeld van die aspekte van 'n werkswinkelproses:

- Idee
- Waarneming/Navorsing
- Dinkskrum
- Improvisasie
- Seleksie
- Opname/Neerskryf
- Opvoering
- Bespreking
- Rolverdeling

In provinsies waar slegs 5 stappe geleer word as deel van werkswinkelproses, moet 6 punte gegee word. NB: Slegs KZN en WC.

Aanvaar ses ander geldige stappe wat die werkswinkelproses beskryf.

(6)

8.4 Die kandidaat kan enige van die volgende bespreek:

- Gebrek aan opvoerruimte
- Gebrek aan repetisieruimte
- Gebrek aan tegniese toerusting – beligting en klank
- Geen begroting vir kostuums, stel en rekwisiete nie
- Gebrek aan ondersteuning
- Beperkte tyd
- Repetisie-apatie
- Gebrek aan toegewydheid deur akteurs
- Onderbrekings as gevolg van ander verpligtinge
- Botsings met akademiese/buitemuurse skedules
- Vervoerprobleme

Die bogenoemde is bloot voorbeelde. Kandidate kan enige spesifieke beperkinge wat uniek aan sy/haar situasie is, noem. Gee punte vir 3 punte wat goed gemotiveer is of ses punte wat kortliks verduidelik is.

(6)

- 8.5
- Dit is 'n proses van samewerking – almal is betrokke by die kreatiewe proses
 - Almal is by die werkswinkelproses betrokke en kan 'n bydrae lewer deur hulle standpunte en opinies te gee
 - Almal is deel van dit wat gekies of verwerp word
 - 'n Werkswinkeltoneelstuk kan enige plek opgevoer word
 - Dit het nie komplekse stel, kostuums, beligting en klankeffekte, grimering nodig nie
 - Goedkoop om op te voer

Die punte hierbo is bloot voorbeelde. Aanvaar ander geldige idees wat kandidate se begrip van die voordele van werkswinkel-dramaskepping toon. Die kandidaat kan enige spesifieke idees noem wat uniek aan sy/haar situasie is.

(4)

- 8.6
- 8.6.1 **Ensemble:** werk saam as 'n groep
 - 8.6.2 **Teater vir Identiteit:** 'n tipe teater waarin die identiteit van kultuur, geslag, ras ens. verken word
 - 8.6.3 **Vierde muur:** die denkbeeldige muur wat die akteurs van die gehoor skei byvoorbeeld prosceniumboogteater
 - 8.6.4 **Postmodernisme:** 'n teaterbeweging in reaksie op die idees van moderniste wat teater- en lewenselemente dekonstrueer om individuele, subjektiewe waarhede te weerspieël. Pastiche en verskillende idees.
 - 8.6.5 **Eksistensialisme:** die filosofie wat mens se bestaan bevraagteken.
 - 8.6.6 **Veeldoelige rekwisiete:** een rekwisiet wat op baie maniere gebruik kan word.
 - 8.6.7 **Blok:** om die bewegings van die akteurs te beplan.
 - 8.6.8 **Projeksie:** die manier waarop die stem op 'n afstand gehoor word.

Gee een punt per korrekte antwoord
Aanvaar ander geldige definisies van die terminologie hierbo.

(8)

8.7 Kandidate:

- Moet die stelling in die vraag bespreek
- Mag na teaterpraktisyns, opvoerruimtes, toneelstukke of opvoerings verwys
- Moet na ten minste twee van die gegewe opsies verwys, maar kan ook enige ander aspekte van Suid-Afrikaanse teater byvoeg

Gee punte vir 'n goedgestruktureerde, volledige en goed gemotiveerde antwoord wat kennis van Suid-Afrikaanse teater in 'n veranderende sosiopolitiese landskap weerspieël.

Antwoorde sal uniek wees en die kandidaat se opinie en standpunt weerspieël.

Die volgende is slegs 'n riglyn:

- Die apartheidstelsel het mense verneder en verdeel deur hul menseregte weg te neem. Hierdie wette het wittes bevoordeel en was nadelig vir die ander rasse-groepe
- Dit was in amper alle aspekte van die lewe sigbaar, onder andere ook in vermaak

Teaterruimtes en opvoerruimtes

- Tydens die apartheidsera is die amptelike uitvoerendekunste-rade deur die staat befonds. Die teaters was goed toegerus en kon toneelstukke opvoer met al die klank- en beligtingstoerusting wat nodig was. Dit het tot die produksie van baie toneelstukke gelei, en akteurs is goed betaal
- Die onafhanklike teaters en vryskutakteurs is nie deur die staat befonds nie, maar het goeie gehore en borge gehad wat die produksies ondersteun het, en hulle het ook die voordele van ten volle toegeruste teaters geniet
- Teaters is ook volgens ras geskei en akteurs het voor óf 'n wit óf 'n swart gehoor opgetree, afhangend van wie die toneelstuk aangebied het en waar dit opgevoer is
- Nie-wit teaters het nie bestaan nie en baie nie-wit teaterpraktisyns het in skool-/kerk- of gemeenskapsale opgetree
- Omdat dit nie teaters was nie, was daar ook 'n tekort aan tegnologie soos klank en beligting. Dit het 'n impak gehad op die gehalte van die produksies, maar kon nie die boodskap verflou nie. Die Market Theatre het egter 'n redelike mate van borgskap geniet
- Baie van die toneelstukke wat in die wit teaters opgevoer is, was geneig om op populêre teater (musiekblyspele ens.) of sosiale realisme te fokus en het politiek nie direk hanteer nie

Toneelstukke

- 'n Paar eksperimentele toneelstukke is deur die uitvoerendekunste-rade geproduseer, maar die meer kontroversiële werke is by innoverende plekke soos by die Universiteit van die Witwatersrand en The Stable Theatre geproduseer
- In die 1950's en 1960's was die meeste ernstig swart toneelstukke op swart intellektuele gemik en het nie kwessies wat die massas geraak het, aangeraak nie. Die township-musiekblyspel het sommige werklike kwessies aangeraak, maar die musiekblyspelformaat en -styl het nie verandering in die gemeenskappe aangemoedig nie.

- In die 1970's het die stryd teen apartheid verdiep met die ontwikkeling van die Swartbewussynsbeweging en die Soweto-opstande van 1976. Die inhoud van hierdie toneelstukke was daarop gemik om sosiopolitieke bewussyn by die massas te skep, veral deur musiekblyspele en werkswinkelproduksies soos *Woza Albert!*, *Sophiatown*, ens.

Teaterpraktisyns

- Athol Fugard, Barney Simon, Percy Mtwa, Mbongeni Ngema, Zakes Mda, Pamela Sue Grant, Lara Foot-Newton, Nicola Hanekom
- Aanvaar ander goed gemotiveerde antwoorde

Gebruik die rubriek op die volgende bladsy om nasienwerk te lei.

BESKRYWER	PUNT	DIE KANDIDAAT
Uitstekend	9–10	<ul style="list-style-type: none"> • Het uitstekende begrip van die manier waarop teater as 'n middel vir sosiopolitieke verandering in Suid-Afrika gebruik is. Hy/Sy kan sy/haar antwoord ondersteun met besonderhede uit die toneelstukke wat hy/sy bestudeer of gesien het • Kan temas bespreek en verduidelik en ook hoe hulle in opvoerings aangebied word • Toon 'n uitstekende begrip van hoe teater oor die jare op die veranderende sosiopolitieke landskap gereageer en daaroor besin het • Ondersoek die stelling deeglik • Toon uitgebreide kennis en insig in Suid-Afrikaanse teater vir verskillende doele
Goed	7–8	<ul style="list-style-type: none"> • Toon goeie begrip van hoe teater oor die jare op die veranderende sosiopolitieke landskap in Suid-Afrika gereageer en dit weerspieël het • Ondersoek die stelling deeglik • Ondersteun die antwoord met 'n aantal verwysings na toneeltekste wat bestudeer is en opvoerings wat bygewoon is • Toon kennis en insig in Suid-Afrikaanse teater vir verskillende doele
Bevredigend	5–6	<ul style="list-style-type: none"> • Toon deeglike begrip van hoe teater oor die jare op die veranderende sosiopolitieke landskap in Suid-Afrika gereageer en dit weerspieël het • Ondersoek die stellings oppervlakkig • Ondersteun die antwoord gedeeltelik met verwysings na toneeltekste wat bestudeer is of opvoerings wat bygewoon is
Elementêr	3–4	<ul style="list-style-type: none"> • Toon baie beperkte begrip van hoe teater oor die jare op die veranderende sosiopolitieke landskap in Suid-Afrika gereageer en dit weerspieël het • Maak breë stellings met min of geen verwysings na toneeltekste wat bestudeer is/opvoerings wat bygewoon is nie • Toon baie beperkte kennis van Suid-Afrikaanse Teater
Nie behaal nie	0–2	<ul style="list-style-type: none"> • Kan nie toepaslike kennis van Suid-Afrikaanse Teater verskaf nie • Skryf min of niks nie

(10)
[40]

TOTAAL AFDELING D: 40
GROOTTOTAAL: 150